

Nacionalni centar
za vanjsko vrednovanje
obrazovanja

Identifikacijska
naljepnica

PAŽLJIVO NALIJEPI

ETIKA

DRŽAVNA MATURA

šk. god. 2022./2023.

Ispitna knjižica 2

ETI.55.HR.R.K2.12

53218

Način ispravljanja pogrešaka na listu za čistopis:

(Matura)	državna matura	
↑	↑	↑
Precrtan pogrešan odgovor u zagradama	Točan odgovor	Paraf (skraćeni potpis)

OPĆE UPUTE

Pozorno pročitajte sve upute i slijedite ih.

Ne okrećite stranicu i ne pišite esej dok to ne odobri voditelj ispitne prostorije.

Nalijepite identifikacijske naljepnice na sve ispitne materijale koje ste dobili u sigurnosnoj vrećici.

Ispit traje **150** minuta bez stanke.

Zadatci se nalaze u dvjema ispitnim knjižicama. Redoslijed rješavanja birajte sami.

Dobro rasporedite vrijeme kako biste mogli riješiti sve zadatke.

Ovaj dio ispita sastoji se od zadatka eseja. Esaj napišite slijedeći priloženu uputu i smjernice za pisanje eseja.

Možete pisati po listu za koncept, ali se njegov sadržaj neće bodovati.

Esaj obvezno napišite na list za čistopis u ovoj ispitnoj knjižici.

Pišite čitko. Esaj će se bodovati s nula (0) bodova ako je nečitko napisan. Ako pogriješite u pisanju eseja, na 2. stranici ove ispitne knjižice prikazan je način ispravljanja pogrešaka.

Pri ispravljanju pogrešaka potrebno je staviti paraf (isključivo skraćeni potpis, a ne puno ime i prezime).

Upotrebljavajte isključivo kemijsku olovku kojom se piše plavom ili crnom bojom.

Želimo Vam mnogo uspjeha!

Ova ispitna knjižica ima 12 stranica, od toga 3 prazne.

Zadatak esejskoga tipa

Pozorno pročitajte navedeni tekst. Prema ponuđenim smjernicama napišite esej s jasnom strukturom: uvodnim dijelom (postavljanjem teze ili hipoteze), središnjim dijelom (analizom i argumentacijom) i zaključkom (sintezom).

Tema eseja: **Mogu li računala moralno prosuđivati?**

Samo čovjek može razlikovati zlo i dobro jer ima slobodnu volju (...) dok je životinje nemaju. Stoga **čovjek sudi prema svojoj savjesti**, što životinja ne može. Isto vrijedi i za strojeve. Je li stroj kriv što je radniku odrezao ruku? Nije, naravno. Kriv je radnik koji se nije pridržavao propisa zaštite na radu ili poslodavac koji mu nije osigurao zaštitna sredstva, serviser koji nije otklonio kvar, proizvođač koji ga je načinio opasnim... Na kraju je **uvijek kriv čovjek**, taj i taj čovjek.

No može biti **kriv i kompjutor**. Sudbina ljudi uskoro će naime ovisiti o moralnoj prosudbi računala – kada se na cestama pojave **autonomna vozila**, automobili bez vozača. Vozilo juri prema pješacima prijeteci da ih pregazi. Smije li se vozilo da izbjegne pješake zabiti u prepreku na cesti – i ugroziti život putnika? Je li dužnost proizvođača i prijevoznika štiti živote putnika koji su mu povjereni ili živote svih sudionika u prometu? Ili su putnici samim ulaskom u vozilo prihvatili rizik od nesreće, što čini njihov život manje zaštićenim, manje vrijednim? **Tko će o tome odlučivati?** Čovjek ne može jer ne upravlja vozilom. Odluku može donijeti samo kompjutor. Kako?

Pitanje što i kako činiti u tom i sličnim slučajevima bila je tema opsežnog istraživanja što ga je provela međunarodna skupina znanstvenika (iz SAD, Kanade i Francuske) te ga objavila u časopisu *Nature* u broju od 1. studenoga 2018. godine. Njihov se „moral machine experiment” sastojao u **istraživanju moralne prosudbe 39 610 000 ispitanika iz 233 zemalja**. Svi su ispitanici morali odgovoriti na **devet pitanja**, devet preferencija: što treba činiti? Treba li poštediti ljude (ili životinje), nastaviti voziti u istom smjeru (ili skrenuti da bi se izbjegla nesreća), spasiti putnike (ili pješake), spasiti više (ili manje) života, poštediti muškarce (ili žene), mlade (ili stare), pješake koji prelaze po propisu (ili one koji prelaze na neobilježenim mjestima), jake (ili slabije) i, na kraju, radije spasiti utjecajne (ili neutjecajne) ljude.

Rezultati ankete su zanimljivi. Da religiozni ljudi više cijene ljudski život od onih nereligioznih, pa im je lakše pregaziti psa ili mačku na cesti, moglo se pretpostaviti, no iznenadilo me da **muškarci manje vrednuju ženski život** od žena: iako bi oba spola radije poštedjela ženu nego muškarca, muškarci su u tom pogledu manje odrješiti.

Koliko pak moralne prosudbe ovise o kulturi ponajbolje se vidi iz podjele zemalja u **tri klastera: zapadni, istočni i južni**. Prvi, zapadni klaster uključuje kršćanske zemlje (katoličke, protestantske i pravoslavne). Istočni klaster uključuje bliskoistočne i dalekoistočne zemlje, zemlje u kojima su dominantne vjere islam, budizam i konfucijanizam. Treći, južni klaster obuhvaća pak latinsku Ameriku, dakle Srednju i Južnu Ameriku.

Iako se mnogo piše, a još više misli, kako su u istočnim, posebice islamskim zemljama žene manje vrijedna ljudska bića, vrijednost ženskog života ista je – barem kako kaže ovo istraživanje – kao i u zapadnim. Život psa ili mačke najviše se vrednuje u zemljama Južnog klastera, baš kao

i život žena te mladih i utjecajnih ljudi. Najmanja se razlika u vrijednosti života vidi u zemljama Zapadnog klastera. Rekao bih da je to posljedica **ujednačavanja vrijednosti u zapadnom svijetu**, pa tako i onih moralnih.

I što sad? Kako programirati autonomno vozilo?

Umjesto da daje odgovore „pokus moralnog stroja” otvara nova pitanja. Prije svega dolazi pitanje prema čemu se treba ravnati. Očito **ne postoji jedinstvena moralna preferencija** ni među ljudima ni među narodima, pa bi autonomno vozilo trebalo programirati prema moralnim načelima jednog od triju klastera, a možda čak i zemlje u kojoj prometuje. No i da se vozilo najpreciznije programira, opet bi njegovi postupci došli u sukob s nečijom savješću.

Ako autonomno vozilo izazove nesreću tko će za nju odgovarati? Inženjeri koji su ga programirali ili znanstvenici koji su prema statističkim pokazateljima propisali protokole ponašanja u izvanrednim situacijama?

Tko će odlučiti je li vozilo u datom slučaju postupilo moralno ispravno? Pozivanje na stav većine ne znači ništa jer što znači ako većina misli da je pravo ako meni moja savjest govori da je krivo? (...) Savjest i s njome povezana odgovornost mogu biti samo individualne i kao takve svojstvene su samo čovjeku, no morale bi biti svojstvene i kompjutoru – ta, moderna su vremena.

Nenad Raos, *Moralna dilema kompjutora*

Smjernice za pisanje

U eseju odredite pojmove: „slobodna volja”, „moralna dilema”, „savjest”, „moralna prosudba” i „različitost i jedinstvenost vrijednosti”.

1. Objasnite koje su prema autoru teksta poteškoće u donošenju moralne prosudbe o ispravnome programiranju autonomnoga vozila.
2. Objasnite kojemu bi načelu pri programiranju sustava za izbjegavanje nesreća autonomnoga vozila prednost dao konzekvencijalistički pristup, a kojemu deontološki pristup.
3. Objasnite slažete li se s autorovim stavom o odnosu između mišljenja većine i individualnih odluka.

Argumentaciju u eseju potkrijepite primjerima:

1. tehničke inovacije ili otkrića koji su vrlo korisni, ali i etički dvojbeni
2. odluke koja je u dvojbenoj situaciji najracionalnija, ali ne nužno i moralno najprihvatljivija.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Prazna Stranica

Prazna stranica

Prazna Stranica